

ОСВІТА ТА КРАЄЗНАВСТВО

УДК 91:504(477)(075.8)

Діброва І. О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ГЕОЕКОЛОГІЯ УКРАЇНИ»

Викладено теми лекцій і семінарів спецкурсу «Геоєкологія України». Висвітлено вимоги до змісту семінарських занять і проведення модульних контрольних робіт. Даються загальні рекомендації по розробці змісту спецкурсу «Геоєкологія України» і оцінюванню рівня знань студентів.

Ключові слова: Геоєкологія України, навчання, програма, оцінювання, вища освіта.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методики проведення семінарських занять з курсів екологічної географії є актуальним для молодих науковців, які виконують свою педагогічну роботу при кафедрі вищого навчального закладу. Вдала організація навчально-виховного процесу обумовлює ефективне засвоєння наукової інформації студентами. Загалом методичним аспектам викладання даних дисциплін приділено недостатньо уваги, що власне спонукає до їх подальшого ґрунтовного висвітлення. Важливі положення щодо послідовності проведення і структури курсів екологічної географії відображені у працях О.П. Гавриленко, викладача кафедри фізичної географії та геоєкології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Зокрема ним визначені порядок і тематика лекційних занять з геоєкології України [2;

© І. О. Діброва

4, с. 5], а також написаний посібник для студентів географічних спеціальностей, який відповідає навчальній програмі [1].

Мета (завдання). Оскільки питання методики проведення семінарських занять з дисциплін екологічної географії розглянуто недостатньо, автором статті поставлено за мету відобразити важливі особливості навчального процесу на прикладі спецкурсу «Геоекологія України».

Виклад основного матеріалу. Курс «Геоекологія України» впроваджений для студентів-магістрів природничого спрямування. Він представлений системою лекційних і семінарських занять (див. табл.1), де особливості останніх зводяться до наступних структурних елементів: виконання письмової роботи, складання модульних контрольних робіт (тестів) по темам лекційного матеріалу, проведення тематичних семінарів.

Кожна складова семінарських занять передбачає певну мету. Оскільки навчальна дисципліна розроблена для магістрів, які володіють базовою вищою освітою, вважається доцільним їх творчий підхід через самостійне вивчення добровільно обраних екологічних проблем та явищ, притаманних території України [3]. Результатом виступає індивідуальна письмова робота, яка повинна включати:

а) актуальність дослідження екологічної проблеми та явища (вказується у вступній частині);

б) огляд літературних джерел, загальну характеристику даної проблеми та явища, методи дослідження й шляхи вирішення (відмічаються у першому розділі «Загальні положення»);

в) аналіз просторового поширення екологічної проблеми та явища з поясненням причин прояву у конкретних регіонах (проводиться у другому розділі «Просторовий аналіз екологічної проблеми та явища в межах території України»). Головним елементом виступає тематична карта, яка у спрощеному варіанті відображається на контурному бланку;

г) підсумкові положення щодо екологічної проблеми та явища;

г) перелік використаної літератури, після якого можуть мати місце додатки, представлені допоміжним матеріалом.

У розділах роботи обов'язково вказуються пункти і підпункти.

Аналіз регіональної екологічної ситуації проводиться на основі геоекологічного підходу. Його специфіка полягає в наступному:

- по-перше, поняття «природа» і «суспільство» тлумачаться

Перелік занять з дисципліни “Геоєкологія України” [4]

№ з/п	Тема лекції / семінару
1.	Теоретичні засади геоєкологічних досліджень
2.	Екологічне законодавство і право в Україні
3.	Природно-ресурсний потенціал України і проблеми використання природних ресурсів
4.	Мінерально-сировинні ресурси України: сучасний стан, проблеми раціонального використання і охорони
5.	Енергетична криза в Україні та шляхи її подолання
6.	Земельні ресурси України та їх раціональне використання
7.	Водні ресурси України, їх використання та охорона
8.	Сучасний стан та охорона ресурсів атмосферного повітря в Україні
9.	Кліматичні та рекреаційні ресурси України
10.	Вторинні ресурси України. Шляхи вирішення проблем утворення і нагромадження відходів
11.	Проблеми використання і охорони біологічних ресурсів України
12.	Сучасний стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду України. Концепція розбудови Всеєвропейської та національної екомережі України
13.	Сучасна медико-демографічна ситуація в Україні. Шляхи вирішення проблеми та демографічна політика
14.	Геоєкологічний моніторинг в Україні

досить широко. Людина з позицій медичної географії розглядається як біологічна істота, а з точки зору гуманістичної географії важливим постає її духовний стан. Природне середовище, залежно від поставлених завдань, представляється різноранговими взаємодіючими географічними системами, які належать до певної ландшафтної територіальної структури (генетико-морфологічної, позиційно-динамічної, парагенетичної, басейнової, біоцентрично-сітьової);

- по-друге, усі проблеми і явища носять територіальний

характер, що обумовлює застосування відповідних методів аналізу;

- по-третє, вивчення взаємодії природи і суспільства потребує врахування положень природничого (фізична географія, екологія, геологія, геофізика і геохімія ландшафтів), соціально-економічного (соціальні і економічні чинники, що впливають на природне середовище), медичного (санітарія, гігієна) та психологічного (соціологічний аналіз і опитування, які розкривають ставлення людини до навколишнього середовища) блоків.

Для написання письмової роботи відводиться два місяці, після чого обов'язково відбувається її захист. Останній має форму співбесіди, на якій викладачем задаються запитання по відношенню до виконаних студентом-магістром розділів даної роботи. Оцінювання ґрунтується передусім на вчасному її написанні й оформленні згідно загальних вимог, які були відмічені вище, а також результатах самої співбесіди. Воно представляється як «незадовільно» / 0 балів (відсутність письмової роботи як такої), «задовільно» / 1-9 балів (студент-магістр погано орієнтується в матеріалах обраної проблеми та явища, у т.ч. слабо пояснює причини регіонального вираження на території України), «добре» / 10-14 балів (при загальному вірному орієнтуванні, а також поясненні особливостей територіального прояву екологічної проблеми і явища в межах України, але з наявними «сухими» відповідями на зустрічні запитання викладача), «відмінно» / 15-20 балів (при вірному орієнтуванні в матеріалах обраної теми, а також глибокому аналізу просторового поширення екологічної проблеми і явища на території України). Максимальний результат за письмову роботу – 20 балів.

Модульні контрольні роботи можуть мати тестове вираження, які націлені на перевірку знань, отриманих на лекційних заняттях. Вони проводяться по оглянутим темам двічі упродовж семестру, а дата їх складання повідомляється викладачем заздалегідь. Кожен варіант тесту включає по десять умов з наявним переліком відповідей, де при цьому вірною постає лише одна відповідь. Оцінювання модульної контрольної роботи проводиться наступним чином: «незадовільно» / 0 балів (якщо розв'язання усіх умов варіанту тесту є невірним), «задовільно» / 1-6 балів (якщо допущено від трьох і більше помилок при розв'язанні умов варіанту тесту з урахуванням виправлень), «добре» / 7-8 балів (якщо

допущено одну-дві помилки при розв'язанні умов варіанту тесту з урахуванням виправлень), «відмінно» / 9-10 балів (якщо усі умови варіанту тесту розв'язані правильно з наявністю чи відсутністю виправлень). Максимальний результат за дві модульні контрольні роботи – 20 балів.

Мету проведення тематичних семінарів можна виразити питанням: на скільки вірно студент-магістр орієнтується в матеріалах лекції? Для цього важливим постає оцінювання його добровільного виступу по обраному запитанню з певної теми семінару. Якщо студент-магістр орієнтується досить непогано, таку відповідь можна оцінити у 5 балів. Якщо наявні «відхилення» від істини з певних причин (наприклад, нерозуміння до кінця деяких важливих аспектів обраного питання), таку відповідь викладач оцінює у 4 бали, але при цьому допомагає студенту-магістру більш глибоко зрозуміти матеріал шляхом постановки зустрічних запитань. Якщо відповідь студента-магістра досить слабка і при цьому він не має бажання спілкуватися з викладачем для подальшого роз'яснення обраних теоретичних положень, вона оцінюється від 1 до 3 балів. Оптимальний результат – 20 балів (чотири виступи по 5 балів за кожний).

Наприкінці навчання з курсу «Геоєкологія України» складається іспит, на якому набирається до 40 балів. Найкращий підсумковий результат (оцінка «відмінно» / 90-100 балів [4, с. 26]) можливий за умови врахування наступних моментів: по-перше, виконана й захищена студентом-магістром письмова робота на оцінку «відмінно»; по-друге, складання модульних контрольних робіт (тестів) відбулося на оцінку «відмінно»; по-третє, кількість виступів по обраним запитанням з тем семінарів упродовж семестру була не менше чотирьох, а їх оцінювання представлене у 5 балів.

Висновки. У даній статті відображено один із варіантів методики проведення семінарських занять з екологічної географії (на прикладі спецкурсу «Геоєкологія України»). Серед його переваг слід відмітити тісний зв'язок з лекційними заняттями, складання модульних контрольних робіт (тестів), які об'єктивно ідентифікують рівень засвоєння наукової інформації студентами-магістрами, та глибоке самостійне вивчення екологічних проблем і явищ, притаманних території України.

Рецензент – кандидат географічних наук, молодший науковий співробітник Р. С. Філозоф

Література:

1. Гавриленко О. П. Екогеографія України : Навч. посібник (з грифом МОН України) [Текст] / О. П. Гавриленко. – К. : Знання, 2008. – 643 с.

2. Гавриленко О. П. Деякі аспекти викладання геоекологічних дисциплін у вищих навчальних закладах України [Текст] / О. П. Гавриленко, І. О. Діброва // Фізична географія та геоморфологія. – 2009. – Вип. 55. – С. 369-375.

3. Екологічний атлас України [Карти] // Ін-т географії НАНУ. – К., 2009. – 104 с.

4. Самойленко В. М. Методичні рекомендації з проведення семінарських занять з дисципліни «Геоекологія України»: Навчальне видання [Текст] / В. М. Самойленко, О. П. Гавриленко, І. О. Діброва. – К. : ЛОГОС, 2011. – 32 с.

И. О. Диброва

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ СЕМИНАРОВ С ДИСЦИПЛИНЫ «ГЕОЕКОЛОГИЯ УКРАИНЫ»

Изложены темы лекций и семинаров спецкурса «Геоекология Украины». Отражено требования к содержанию семинарских занятий и проведению модульных контрольных работ. Даются общие рекомендации по разработке содержания спецкурса «Геоекология Украины» и оценивания уровня знаний студентов.

Ключевые слова: Геоекология Украины, обучение, программа, оценивание, высшее образование.

I. Dibrova

THE PRINCIPLES OF SEMINAR HOLDING FROM DISCIPLINE «GEOECOLOGY OF UKRAINE»

There are stated the lection and seminar topics from specialized course «Geoeology of Ukraine». The demands of seminar studies content and module control works are reflected. There are given general recommendations on content development of specialized course «Geoeology of Ukraine» and estimating of students knowledge level.

Keywords: Geoeology of Ukraine, teaching, program, estimating, high education.

Надійшла до редакції 6 вересня 2013 р.